

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Változás a Magyar Könyvszemle szerkesztésében. *Kolányi Ferencz* pápai prelátus úr, a ki folyóiratunkat 1902. óta szerkesztette, megválván a M. N. Múzeumnál viselt állásától, a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi miniszter úr szeptember hó 12-én 87.895. sz. rendeletével könyvtárunk hivatalos lapjának szerkesztésével dr. *Gulyás Pál* nemz. múzeumi segéd-
őrt méltóztatott megbizni.

Horváth Ignác †. A Magyar Nemzeti Múzeumot, első sorban a könyvtári osztályt, súlyos veszteség érte egyik legrégebb, munkáséletű tisztviselőjének, Horváth Ignác múzeumi igazgatóőrnek 1911. aug. 17-én, tragikus körülmények közt történt elhunytával. A megboldogult 1851. január 21-én született Tatán, papi pályára készült előbb a szent Benedek-rendiek pannonhalmi iskolájában, azután mint világi növendékpap az esztergomi szemináriumban, majd kilépván az egyházi rendből, egyideig a kincstári jogügyek igazgatóságánál, a budapesti egyetemi könyvtárnál s végül 1876. szeptember óta a múzeumi könyvtárban volt napidíjas gyakornok. Időközben a tudomány egyetem bölcsészeti karára is beiratkozott s 1881-ben befejezván tanulmányait, 1882 május 27-én a Széchényi grófi család ajánlatára múzeumi segéddé nevezték ki. Segédőrré 1886-ban, őrré 1898-ban s igazgatóőrré 1910-ben lépett elő. A munkaszerető tisztviselő mintaképe volt, a ki fáradhatatlan buzgalommal, jeles gyakorlati ismeretekről tanuskodva s a legszigorúbb pontossággal töltötte be a számára kijelölt ügykört. 1898 óta ő vezette a kötelezpéldányok nyilvántartására berendezett irodát s minden lehető megtett, hogy a mennyire könyvészeti segédeszközeink elégtelensége mellett lehetséges, ellenőrizze a nyomdatulajdonosokat az 1897: XLI. t.-cz.-ben előírt kötelezettségük teljesítésében. Ugyancsak nagy jártassága könyvtárunk szakrendszerében s könyvkészletében mintegy predestinálták őt az ötvenkint szokásos könyvtári revízió vezetésére, melyet három ízben biztak reá az ügy előnyére. A legutolsó revíziót éppen az idén vezette, de már a munkálatok lezárásában s a végső jelentés elkészítésében megakadályozta őt a halál. Gyakorlati képzettsége szélesebb körben elterjedvén, több a múzeumon kívül álló intézet is reá bízta könyvtára szakszerű ellenvezetését, cím- és szakkatalogusai elkészítését. Így 1884-ben a kézsmárki ág. h. ev. liceum könyvtárának, 1891-ben az Országos Magyar Gazdasági Egyesület könyvtárának egyik rendezője volt, az

igazságügyi minisztérium szakkönyvtárát pedig 1889-ben egymaga rendezte és látta el a szükséges katalógusokkal. De nemcsak gyakorlati téren, hanem a szakirodalomban is szorgalmas munkásnak bizonyult. 1881-től 1891-ig folyóiratunk függelékében ő állította össze a *Magyarországi könyvészetet*, 1904-től haláláig *A magyarországi bibliografiai irodalom* negyedéves lajstromait, s végül a *Hazai hírlapirodalom* 1901—1909. éveiről szóló jegyzékekben a folyóiratokra vonatkozó fejezetet. Legjelentősebb munkája e nemben: A budapesti kir. m. tud. egyetem bölcsészeti karának bibliografiája, mely 1896-ban jelent meg egy ötödfélszáz lapra terjedő vaskos kötetben. De nemcsak a modern, hanem a régi nyomtatványok leírása terén is jelentős munkásságot fejtett ki. Ilyenmű munkálatai közül első helyen említjük meg *A M. N. Múzeum Könyvtárának ősnymtatványai* cz. kötetét, mely a múzeumi könyvtár katalógusainak sorát nyitotta meg s áttekinthetőségével, pontosságával az ilyenmű hazai kiadványok közt jelentős szerepet tölt be. A katalógus elkészülte után beszerzett bölcsőkori nyomtatványokról szóló pótlékát folyóiratunk 1900. folyama hozta. E nagyobb dolgozatok mellett a Magyar Könyvszemlének szinte mindegyik évfolyama hozott tollából többé-kevésbé jelentős adalékokat akár régi magyar irodalmunkhoz, akár a magyar könyvtártörténehez s néha szakirodalmi rovatunkat is fölkereste a bibliografiai törekvéseket átértő, sok jóindulatról tanúszkodó ismertetéseivel. Emlékét kegyelettel őrizzük!

Tóth Árpád †. Munkásélete delén, 52 éves korában dőlt ki f. é. május hó 13-án a M. N. Múzeum tisztviselői sorából *Tóth Árpád*, az intézet titkára, akit, mint a Magyar Könyvszemle pénztárosát szorosabb kötelek kapcsoltak folyóiratunkhoz. Az a példaszerű köteleességű és pontosság, mely egész munkásságát jellemezte, ezen a téren is érvényesült s tette értékessé közreműködését. Fájlalva korai halálát, kérjük a Mindenhatót, adja meg lelkének az örök nyugalmat.

Emőkei Emich Gusztáv †. A magyar bibliofilek kis csapatának egyik vezető alakja, Emich Gusztáv udvari tanácsos, immár nincsen az élők sorában. A megboldogult egyik legelőkelőbb könyvkereskedőnk és könyvnyomtatónk, id. Emich Gusztáv, Petőfi kiadója fiaként született 1843-ban Pesten. Gondos neveltetésben részesült, több évet töltött a tengerészeti akadémián, hosszabb ideig járta a külföldi egyetemeket s hogy az atyjától majdan átveendő üzlet technikai rejtélyeivel is megismerkedjék a betűszedés mesterségét is elsajátította. Az atyja üzletéből kialakult Athenaeum irodalmi és nyomdai r. t.-nak haláláig volt az igazgatója s e derék intézetnek nyomdászati fejlődésére, kiadói tevékenységének felvirágoztatására nagy hatást gyakorolt. Kulturális szempontból legjelentősebb tette e téren az egykoronás teljes Petőfi-kiadás s Madách drámái költeményének, Az ember tragédiájának népies kiadása volt. Mint könyvgyűjtő páratlan áldozatkészséggel és szerencsével gyűjtötte úgy a hazai vonatkozású, mint a külföldi miniatűr kéziratosokat és ritka könyveket. Hazafias áldozatkészségének adta tanújelét, a midőn 1905-ben a tulajdonában volt Corvin-kodexet öt más, hazai vonatkozású kézírtal egyútt 20.000 koronáért átengedte a Nemzeti Múzeumnak,

mert kétségtelen, hogy az árverés hevében e becses emlékek vételára jóval magasabbra szökött volna. Külföldi vonatkozású kéziratait és ritka könyveit a bécsi Gilhofer czég árverezte el az egész művelt világ érdeklődése és részvéte mellett. Mint a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsának egyik buzgó tagja, a könyv útján terjesztett közművelődés szolgálatából is kivette a maga részét. Áldás poraira!

Változások a M. N. Múzeum könyvtára tisztviselői karában. *Kollányi Ferencz* m. n. múzeumi igazgatóőr nagyváradi kanonokká neveztetvén ki, július 1-ével megvált a M. N. Múzeum Széchenyi Orsz. Könyvtárában viselt állásától. Kollányi Ferencz a Széckényi család ajánlatára 1892-ben került mint őr a Nemzeti Múzeum kötelékébe s 1902-ben igazgatóórré lépett elő. Itt kifejtett fáradhatatlan munkásságának maradandó irodalmi emléke a könyvtár százéves története, melynek első kötete 1905-ben látott napvilágot. Amily nehezünkre esik Kollányitól, mint az intézet egyik legkiválóbb tagjától megválni, szintoly örömmel látjuk őt abban a díszes állásban, melyet az egyház és tudomány szolgálatában kifejtett jelentős munkásságával oly méltón kiérdemelt.

Dr. *Sulica Szilárd* gyakornokot a nmélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr július hó 18-án segédórré méltóztatott kinevezni.

A magyar emigráció egy emléke. A Magyar Nemzeti Múzeum újabb szerzeményei között van egy eléggé testes kötet a következő címmel: «Rövid magyar történet kérdésekkel és feleletekkel. Guyon Mária és Victor tanítványaim számára szerkesztém Damaskusban 185^{1/2}. Pap János» (könyvtári jegye: 1975. Qu. Hung.). A szerzőről Szalczér Sándor «A magyar emigránsok Törökországban» (Pécs, 1893) című könyvében olvashatni: Honvédfőhadnagy volt Bem erdélyi seregében s a szabadságharc leverése után Törökországba bujdosott. Itt Szulejmán név alatt beállt a török hadseregbe, de megmaradva keresztény hitében, mint Kmetty és Guyon: 1861-ben Olaszországban állt be a magyar emigránsok közé. A kiegyezés után búcsút mondvá a kalandoknak, hazájába tért s hivatalt vállalt. Szerette elbeszélni viszontagságos életét s az ő elbeszéléseiből írta meg Szalczér említett könyvét. E könyvben olvassuk (154. l.), hogy Guyon tábornok — török nevén Khorsid pasa — Pap Jánost választotta segédtisztül. A következő szavakat intézte hozzá: «... hadsegédemnek kívántam; jöllehet inkább *magyar* nevelőre volna szükségem gyermekeim mellé». Hogy Pap János nevelőnek is meg akart felelni, annak bizonyossága ez a könyv, mely 1910-ben került a múzeum birtokába.

A magyarok történetét elég részletesen mondja el, lángoló gyűlölettel a Habsburg-ház iránt, melynek el nem mulaszt kifejezést adni minden lépten-nyomon. A történelem az 1848 márcziusi események tárgyalásánál szélesedik ki. Itt Szilágyi Sándor «A magyar szabadságharc vezérférfiai», 1850-ben névtelenül megjelent munkáját használja forrásul s innen írja ki a vezérférfiak élénk, népszerű, de nem mindig megbízható jellemzését. Innen veszi Görgői elleni gyűlöletét, bár ez amúgy is természetes Guyon segédtisztjétől, mert a tábornok tudvalevőleg mindig Görgői ellensége és Kossuth

lelkes hive volt. Pap János egy «Görgei átka» című igen selejtes költeményt is mellékelte művéhez, mely alá a Vörösmarty nevét írja. Elbeszélésebe különben más költeményeket is beleszó Petőfitől, Sárosy Gyulától stb., nyilván, hogy fiatal növendékeit jobban föllelkesítse. Közül több magán- és hivatalos levelet is, melyeket szintén Szilágyi művéből írt ki.

Munkája emlékiratszerűvé lesz az erdélyi hadjárat tárgyalásánál. 1849 február 6-án csatlakozott Bemhez Ihász őrnagy zászlóaljával, hol mint őrmester szolgált. Élénken írja le a piskii csatát, a hol életveszedelemben forgott, mikor bajtársaival együtt átgázolt a félig befagyott vizen sűrű golyózáporban. Nem tagadja, hogy őket is elragadta a harc vadása, mert bizony leszúrták a kegyelmet kérő osztrák katonát is: «sokkal több dolgunk volt, mint hogy foglyokkal bajoskodjunk». Elbeszéli aztán Bem csodálatos gyors hadjáratát, a melylyel hatalmába kerítette Erdélyt. Nagy nélkülözésen mentek át; egyszer négy nap négy éjjel nem aludtak s Pap János boldognak érzi magát, hogy feje alá teheti borjúját, köpenyébe takarózhat s elalhatik a hóban. Ott látja az öreg Bemet, a mint tábori tűz mellett melegszik a közlegényekkel egysorban. Hajnalra megered a csendes havazás s Pap Jánost is egészen betakarja fehér lepellel, mire fölkel. Akkor nevezik ki hadnaggyá.

Az egész könyv kétségkívül jó olvasmány lehetett arra, hogy valakit lelkes magyarrá neveljen. De a sors nem úgy akarta. Guyon Richard igazi típusa volt a nemes kalandornak, a kit nem az anyagi vágyak, hanem a lelkesedés s a dicsőség vágya visz keresztül az egész világon. Az angol főúr ifjú korában Portugáliába megy, majd az osztrák hadseregbe lép. Magyar asszonyt vett feleségül s lett a szabadságharc egyik legbátrabb, legmerészebb bajnoka, hogy végül mint Khorsid pasa török földbe térjen örök nyugalomra. Holta után családja Párisba költözött s Guyon Victor, Pap János egyik tanítványa, újra hazát cserélve, francia katonai szolgálatba lépett. V. J.

Újabb adat Székely István Krónikájának 1558-iki kiadásáról. Hogy *Székely* Krónikájának 1559-iki krakkói kiadásán [RMK. I. 38.] kívül egy 1558-iki ugyanottani első kiadása is volt, arról a Magyar Könyvszemle f. é. 53-ik lapján 442. sz. a. közölt adalékon kívül bizonyosságot tesz *Szenczi Molnár Albert* is, ki «Nova Grammatica Ungarica... Hanovice. 1610.» című művének «Epistola Dedicatoriá»-jában, hol a 13-ik lapon erről az általa legrégebb magyar könyvnek tartott, de ma már egy példányban sem ismeretes kiadásról így emlékezik meg: «*Omnium librorū quos adhuc cōquirere potui, vetustissimus est, Chronicon mundi, Ungaricē scriptū à Stephano Székely; editū Cracovia in Polonia Anno 1558.*» A *Szenczi Molnár* által *Székely* Krónikájából vett idézetek közül az elsők szövege *eltér* az 1559-iki kiadásétól, a mennyiben István királynak a 14-ik lapon 48. sorszám alatt említett neve — «48. *Stephanus Rex.*» — az 1559-iki kiadás idézett 150-ik levelének *b* lapján *nem fordul elő*; ott a névsor 47. sorszám alatt *Geiza*-val végződik [«47. *Geiza*»]. Az 1559-iki kiadásból hiányzó «48. *Stephanus Rex*» szavakat nem *Szenczi Molnár* töltötte be az idézetbe, mert ő, ha az idézetbe valamit magyarázatul betoldott, azt szegletes záró-

jel közé tette, mint pl. a 17-ik lapon az *«Esvan kiraly»* szavakat. A *Szenczi Molnártól* idézett részletek, melyek közül a második és harmadik a 15—18. lapokon található, az 1559-iki kiadásban is ugyanazon lapokon található. [A második idézésnél azonban a *«fol. 124.»* helyett *«fol. 142.»* olvasandó]. Megjegyzem végül, hogy *Sándor István* nemcsak az említettem [Keszemle. 1911. 53. l.], németből magyarra fordított művének előbeszédében szól az 1558-iki kiadásról, hanem *Magyar Könyvesházának* 2-ik lapján is. Ezek az adatok *Szabó Károly* figyelmét kikerülték.

Harsányi István.

Az országos levéltár új épületéről a Századok szeptemberi füzetében hosszabb közleményt olvashatunk. A közlemény szerint az új palota, melynek vázlatterveit Pecz Samu, műegyetemi tanár készítette, a Várban, a Bécsi kapu-téren fog épülni 3,200.000 K költséggel. A monumentális épület három részre tagozódik: középütt lesz a hivatalok magában foglaló rész, két oldalt a levéltári raktárak, melyek 12 embermagasságú emeletre vannak tervezve. A raktárak belső oszlopai s minden második földem vasbetonból, az irattári állványok pedig kovácsolt vasból készülének. A hivatali részben a félemeletre a 12 m. hosszú, 7 m. széles felülről világított dolgozó terem, az első emeletre a főlevéltáros hivatalos helyiségei, a kézikönyvtár és két levéltáros dolgozószobája, a második emeletre egy levéltáros és öt allevéltáros részére egy-egy szoba és a vizsgálatok terme, a harmadik emeletre pedig három allevéltáros és a gyakornokok hivatalos helyisége jön. Hogy ez a rangsorszerinti elhelyezés a tényleges követelményeknek meg fog-e felelni, azt a jövő fogja megmutatni. A román stílusban tervezett épület dunai főhomlokzata faragott terméskőből, a mellékhomlokzatok és a külön álló igazgatósági épület façadejai pedig jobbminőségű téglából készülnek.

Mit olvas a magyar nép? Erre a kérdésre érdekes felelet az az összeállítás, melyet lapunk szerkesztője közöl a *Múzeumi és Könyvtári Értesítő* f. é. 2—3. füzetében megjelent tanulmányában. Az adatokat a szerző a Múzeumok és Könyvtárak Orsz. Tanácsa fenhatósága alá tartozó népkönyvtárak 1909. évi forgalmi kimutatásaiból merítette és csoportosította. A jelentéstételre köteles 552 könyvtár közül 263 erre a kérdésre csupán általánosságban mozgó választ adott s beérte a legkedveltebb írók felsorolásával, 185 könyvtár ellenben minden név mellé a kölcsönzések számát is kitette.

Az első csoportba tartozó 263 könyvtár közül 232 Jókai Mórt vallja legkedvesebb írójának, a második a sorban, de a vallomások számát tekintve, messze az első mögött Mikszáth Kálmán 145 szavazattal, a harmadik Benedek Elek, a kire 134 szó esett, míg a negyedik idegen szerző: Jules Verne, a kire 104 könyvtár szavazott. Száznál kevesebb könyvtár sorolja legkedveltebb írói közé Gárdonyi Gézárt (84 könyvtár), Gaal Mózes (77), Vas Gerebent (66), Rákosi Viktort és Jenőt¹ (50), Herczeg Ferenczet (39),

¹ Sztérválasztani bajos a rájuk vonatkozó adatokat, mert a legtöbb könyvtárkezelő nem teszi ki a keresztnevet.

Eötvös Józsefet és Károlyt (35) és Jósikát (32). Örvendetes jelenség Beniczkyné (37 eset), Marlitt (16 eset), May Károly (3 eset) és Ohnet (9 eset) háttérbe szorulása, a mi ez írók fokozatos kiküszöbölésében leli magyarázatát Annál elszomorítóbb jelenség, hogy költőinket alig olvassák: Aranyt 19, Petőfit 16, Tompát pedig csak 5 könyvtár tartotta érdemesnek a megemlítésre s talán ezek is inkább honoris causa tették!

Bármily érdekesek is azonban ezek az adatok, az írók tényleges kedveltségéről képet nem adhatnak, mert a nevek pusztá felsorolása nem sejteti velünk, hogy hol kezdődik minden egyes jelentéstartó nézve a népszerűség fogalma. A kérdésnek ezt az oldalát világítja meg az a 185 könyvtár, mely a legolvasottabb szerzők lajstromán az egyes írókra vonatkozó kölcsönzések számát is feltünteti. A legolvasottabb író ebben a csoportban is Jókai, akit 161 könyvtár említ föl. Műveiből e 161 könyvtárban összesen 19.937 kötetet olvastak; a legtöbbet, 1911 kötetet, a hódmezővásárhelyi közkönyvtárban. Minthogy e könyvtárban a szépirodalmi olvasmányok összege 11.123 kötetre rugott, Jókaira egymagára a szépirodalmi forgalom 17°/_o-a jut. Vannak azonban könyvtárak, melyek forgalmában Jókai még nagyobb százalékkal szerepel. Így Ódombóvárt a szépirodalmi olvasmányok 25°/_o-a, Temesvár-Erzsébetvárosban 37°/_o-a, Petrilla-Deákban 50°/_o-a s Besztercebányán 55¹/₂^o/_o-a írható Jókai javára. Mikszáth 111 könyvtárban szerepel, de a kölcsönzések végösszege csupán 6176 kötetre rüg. Legtöbbet a pécsi központi könyvtárban olvastak tőle, 620 kötetet, a mi az egész szépirodalmi forgalom 13°/_o-ának felel meg. Benedek Elek csak 91 könyvtár jegyzékében szerepel, de az olvasott kötetek számát tekintve, túlsz Mikszáthon s így tulajdonképen Jókai után ő következik. Az ő művei 8662 kötetel szerepelnek e 91 könyvtár forgalmában. A maximumot: 839 kötetet a kismányai könyvtár érte el, a mi e könyvtár szépirodalmi forgalmának 31°/_o-át teszi. Mikszáthot, az olvasók számát tekintve, majd hogy eléri, bár csak 75 könyvtár említi meg. Jules Verne, a kire e könyvtárak forgalmában 5260 kötet jut. A legtöbbet a hódmezővásárhelyiek olvasták: összesen 890 esetben, a mi az ottani forgalom 8°/_o-át képviseli. Ha a közkedveltség megállapításánál nem a szavazatok számát, hanem az illető íróra eső kikölcsönzések mennyiségét vesszük irányadóul, akkor ötödik helyre Gaal Mózeset kell tennünk, a kitől 51 könyvtárban 3717 kötetet olvastak (százon felül volt a kikölcsönzések száma 6 könyvtárban, a legtöbb 1013 kötet Kismányán), a hatodik hely Gárdonyi Gézáé illeti meg, a ki 65 könyvtárban 2550 kötetel szerepel (százon felül volt a kikölcsönzések száma 6 könyvtárban, a legtöbb 182 kötet Temesvár-Erzsébetvárosban); a hetedik Beniczkyné B. Lenkét, a ki csak 13 könyvtár jegyzékében szerepel ugyan, de sajnos, 2298 kötetel (százon felül állt a kikölcsönzések száma 7 könyvtárban, a legtöbb: 1295 kötet Hódmezővásárhelyt); a nyolcadik helyre, de Beniczkynével majdnem egy vonalba kerül Vas Gereben, a kitől 52 könyvtárban 2278 kötetet olvastak (százon felüli kölcsönzések száma 5, a legtöbb 413 Pécsen); kilencedik a sorban a két Rákosi, a kiknek műveit 37 könyvtárban 1417-szer vették igénybe (százon felüli esetek száma 4,

a legtöbb, valamennyi Rákosi Viktortól, 308 kötet Nagykanizsán, míg Rákosi Jenőnek Galántán volt a legtöbb olvasója: 50, a mi igen szép szám, ha meggondoljuk, hogy egyetlen munka: A kis Kelemen története útján éretett el) és a tizedik helyen áll Herczeg Ferencz, akinek művei 18 könyvtárban 1325 kötetes forgalmat értek el (százon felül állt a kölcsönzések száma 5 könyvtárban, a legtöbb: 283 kötet Pécssett). Érdekes, hogy br. Jósika Miklós, noha 20 könyvtár kedvelt írói közt szerepel, csupán 748 kötetes forgalmat volt képes elérni. Nem kevésbé figyelemre méltó a kikölcsönzéseknek az a viszonylag elég jelentős száma, melyet egyik-másik könyvtárban a kevésbé általánosan kedvelt írókra nézve is kimutatnak. Így pl. Baksay novellás kötetei Lajtaujfalun 59-szer, Tatabányán 36-szor és Békés-Bélmegyeren 21-szer voltak kézben; Dickens Bicskén 75 kötetnyi forgalmat ért el, Tolsztoj és Csehov a kistapolcsányi kimutatásban 30—30 kötettel szerepelnek; Abonyi Lajosról Pécssett 316, Bicskén 100 kötetnyi forgalmat mutatnak ki; Bársony István csupán négy könyvtár kimutatásában szerepel, de ez 202 kötetnyi forgalmat jelent; két legnagyobb költőnk közül Arany 12 könyvtárban 357 kötetnyi (a legtöbb 142 kötet Dettán), Petőfi 9 könyvtárban 324 kötetnyi (a legtöbb 55 kötet Csongorban) forgalmat képvisel.

Az ismeretterjesztő olvasmányokat illetőleg kérdőiveink igen szűkszavúak. Az a pár adat, a mely ebbe a körbe vág, azt a föltevést igazolja, hogy elsősorban a hazai történelem (s ebből is főleg: két korszak a kuruczkor és a szabadságharcz), azután meg az útleírások érdeklik a mi népünket. Ime a rendelkezésünkre álló adatok: Brankovics: A magyar szabadságharcz története Pápán 46-szor, Krizbán 8-szor kölcsönöztetett ki: Brózik földrajzi műveit Baksán 48-szor vették igénybe; Erdői útleírásait a felsőbalástyai tanyai nép (Szeged) 19-szer használta; Endrődi Magyar hölgyek életrajzai Kisszerdahelyen 5 kikölcsönzést ért; Gracza műveit Csongorban 48-szor olvasták; Szalay-Baróti műve Békés-Kamutkerten 22 kötetnyi, a Szilágyi Sándor-féle Talpason 7 kötetnyi forgalmatt adott; Szterényi Hugót Erdéviken 18 esetben, Szivos Bélát Szerepen 11 esetben, Smiles-t Egyházasszecsődön 8 esetben s Thaly Kálmánt Kézdi-Vásárhelyen 15 esetben olvasták.

Valósággal revelációkép hat a kecskemét-gáttéri vándorkönyvtár könyvjegyzéke, melyet a kezelő, id. Kovács József, az egyes könyvek 1909-iki használati eseteinek pontos feltüntetésével ellátva terjesztett a Tanács elé. Minthogy ez a jegyzék a szinmagyar földművelő nép lelki világának valósággal tipikus dokumentuma, egypár adatát a következőkben ismertetjük: A kikölcsönzések zöme: 65 kötet a Jó könyvek című vállalat hét kötetére esik; ez után jó Móka bácsi Legszebb magyar meséinek két kötete, mely 46 kötetnyi forgalmat képvisel, Böngérfi Tündér Ilonája (24), Jókai: A magyar nemzet története (17), Nagy Miklós: Kossuth Lajos és Radó V.: Magyar népmondák (11—11), Baróti: Ezer év, Boldogháza, Falk: Erzsébet királyné, Jakab: Marosszéki történetek, Jókai: A janicsárok, Jósika: II. Rákóczi, Petőfi: Költemények (10—10), András a szolgálégény,

Arany: Az első lopás, Benedek: A magyar népköltés, Garai: Szent László, Gárdonyi: Az én falum, Göre Gábor, Gáspár: 40.000 mérföld, Gauss: A búrok földjén, Nagy M.: Az uralkodó család, Radó V.: Gróf Benyovszky, Sziklay: Hany Istók története, Tóth Sándor: A kuruczkirály (9—9), Abonyi L.: Magduska öröksége, De Amicis: A szív, Böngérfi: Az állhatatlan herczeg, Brankovics: Szabadságharcz, Gaal: Kujak A. keleti utazása, Benardin de St. Pierre: Pál és Virginia, Hoffmann: Mindenki a maga szerencséjének a kovácsa, Mayne R. Vilmos: A hajósinas, Radó: Robinson Crusoe, Szabó J.: A falu őrangyala, Szalay: A tatárjárás, Twain: Koldus és királyfi, Verne: A bundák hazája, Vörösmarty költeményei (8—8), Beniczkyné: Az első nyom, Csulak: Székelyföldön, Defoe: Robinson, Gaál: Szent István, Holyoake: Segíts magadon, Jókai: Népvilág, Kines István; Tanulmányos történetek, Markó F.: Amerika fölfedezése, Radó: Ezeregy éjszaka, Sajó A.: A császár kenyere, Tábori: Gábor Áron, Verne: Utazás a holdba (7—7 esettel). Az ismeretterjesztő művekre érdekes adatok még a következők: Bornemisza: Hasznos madarak védelme (2), Borovszky: A honfoglalás története (4), Braidwood: Anyák tanácsadója (4), Csiky: Mithologia (3), Csánki: Rajzok Mátyás korából (5), A magyar emigráció (2), Endrődi: Századunk irodalma (1), Erődi: A szentföldön (5), Gaal M.: Mária Terézia (6), II. Lajos (2), Gracza: Márcz. 15. (2), Gyulai: Vörösmarty élete (3), Hanusz: A magyar haza (2), A magyar Alföld (1), Dél-Európából (5), Hensch: Szántás-vetés, Herman: A madarak haszna (1—1), Kane, a sarkutazó (4), Kardos: Magyar szépirodalom tört. (1), Lázár: A népvándorlás (3), Kálmán király (1), Márki: Dósa György (5), Molnár: Szőlőművelés (1), Monostori: Szarvasmarhatenyésztés (2), Oláh: Az ember és az egészség (3), Sebestyén: Az Árpádok története (4), Szegfi: A világ csodái (4). Ellenben szomorú tünet, hogy a helyes gazdálkodásra vonatkozó könyvek legtöbbjét egyetlen egyszer sem vették igénybe.

Ez adatok egy része egyik könyvomatásunk buzgóságából a napi sajtót is bejárta. A hozzáfűzött kommentárok közül a magyar néplélek nem ismerését tanúsító tájékozatlanságával mulatságosan kiválik a *Világé*, mely népünk izlésbeli hátramaradottságán sopánkodik, a miért Jókait, Mikszáthot, Verne-t kedveli s nem Anatole France-ot, Stendhált, Balzac-ot vagy Flaubert-t olvassa a magyar olvasóközönség, helyesebben a magyar paraszt, mert hiszen ebből a sorból kerül ki a népkönyvtárak olvasóközönségének a zöme. Ezzel szemben leszögezzük a mezőtúri népkönyvtár kezelőjének 1910. évi jelentésében kifejezre juttatott panaszát, a mely szerint az ottani közönség annyira bizalmatlan minden új iránt, hogy az újrakötetett kedvelt könyveit sem akarja kézbevenni, mert okoskodásuk szerint csak az a jó, a mit sokan olvasnak s a min meg is látszik ennek a nyoma! Különben is egészen holtbizonyos, hogy a *Világ* által felsorolt francia szerzőket, a kiknek igaz átértése, tehát élvezése is a kultúrával telített szellemi választottak privilégiuma marad, a francia nép sem olvassa valami nagyon s így népszerűtlenségükről a mi népünk kulturai fejletlenségére következtetni legalább is elhamarkodott dolog.

Observer.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdák nál 1911. január—szept. hónapokban.

Budapesten.

- Adler Ármin.
VIII., Rákóczi-tér 17.
Adler Árminné Szerdahelyi Erzsébet.
VIII., Rákóczi-tér 17.
Bata János.
VI., Csengery-utca 74.
**Bauer Lajos.
VII., Vörösmarty-utca 14.
Breiner Elemér.
IV., Irányi-utca 19.
**Bruckner Gyula.
I., Attila-utca 13.
Büchler Henrik.
VI., Felsőerdősor 29.
**Einzig Mór.
VIII., Luther-utca 2.
Élet irodalmi és nyomdai rt.
I., Fehérvári-út 17.
**Faludi Sándor.
V., Lipót-körút 12.
Fesztinger Béla.
VI., Szondy-utca 14.
Goldberger Arnold.
VIII., Népszínház-utca 17.
**Guttman Ignáczné Jelenik Gizella.
VI., Dessewffy-utca 7.
György József.
VIII., Népszínház-utca 25.
Heller Ignácz és Heller Mór.
VII., Izabella-utca 34.
**Klein Samu.
VI., Dávid-utca 41.
Krausz Jakab és Haán Albertné.
VI., Csengery-utca 86.
**Kuderna Ede.
I., Attila-utca 13.
Marbach Henrik és Marbach Bernát.
I., Orlay-utca 2.
Molnár Irén.
V., Nádor-utca 74.
Morva Rezsóné Hőgye Mária.
VIII., Tisza Kálmán-tér 26.
Nagy Mór.
VII., Hársfa-utca 59/b.
Rákosi József és Kohn Hermin.
VIII., Aggteleki-utca 10.
**Reiner Lajos.
IV., Irányi-utca 19.
Reisz Jenő és Neumann Lipót.
VII., Síp-utca 24.
**Rosenzweig Ignácz.
I., Mészöly-utca 4.
Schwartz Mór, Bardócz Sándor és
Vida Henrik.
VI., Dalszínház-utca 10.
**Thalia (T. Faludi Gábor).
V., Csáky-utca 12.
Thalia műint. rt. (Üzv. Somogyi Lipót).
V., Csáky-utca 12.
Waldmann Adolf és Elsass Debora.
VII., Izabella-utca 33.
Weisz Adolf.
IX., Ráday-utca 26.
Werler Péter.
I., Attila-utca 13.

Vidéken.

- Balassagyarmat.
Schlesinger Samu.
Balatonfüred.
Fränckl Adolf.
Békéscsaba.
Staffel János.
Csáktornya.
**Hernstein és Gut.
Füzeggyarmat.
**Lipschitz Lipót.
Kecskemét
Kecskeméti Ujság ny. v.
(Tul. Dr. Réti Gyula.)
Léva.
**Mercur ny.
Nagyszombat.
Elbet testvérek.
**Winter Zsigmond (T.
Winter Katalin és Pol-
lák Arnold.)
Winter Zsigmond. (T. Pol-
lák Arnold.)
Nagyvárad.
**Helyfi László.
Helyfi László utóda Gutt-
mann M.
Tarsoly Béla.
Nyíregyháza.
Feldman és Burger.
Oraviczabánya.
**Wunder Károly.
Pécs.
Függetlenség ny. rt. (Bérlő
Döme Anzeim).
Tóth Antal.
Polgár.
Csohány Mártonné.
**Szabó Fülöp.
Pozsony.
**Back Bernát.
Neuleid Lipót.
Quittner Jakab.
Siklósz.
Cserni és Krenhardt.
Szolnok.
**Hercz Zsigmond.
Ujvidék.
**Bradvanovics Koszta,
Klicin Mita és Dr. Kna-
szojevics György.
Bradvanovics Koszta.
**Miletics Szvetozár (T.
Krufa József és Popovics
Milán).
Fuchs Oszkár és társa.
Zólyom,
Waldmann Zsigmond.

Az egy *-gal jelölt nyomdák hatóságilag nincsenek bejelentve. A két **-gal jelöltek megszűntek.